

**Електронна бібліотека
видань історичного факультету
Харківського університету**



Бердута М. З., Солошенко О. М. Організація самостійної роботи студентів при вивченні курсу "Історія України" у Вищих навчальних закладах // Методичний вісник історичного факультету № 2. – Харків: Консум, 2003. – С. 95 – 98.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт історичного факультету.

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, Харків, пл. Свободи, 4,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
історичний факультет. **E-mail:** istfac@univer.kharkov.ua

©Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; історичний факультет

©Автор статті

©Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництва

©Ідея та створення електронної бібліотеки – А. М. Домановський; А. О. Баскакова

III. З ДОСВІДУ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ ВИКЛАДАЧА ІСТОРІЇ

Бердута М.З.

Солошенко О.М.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ІСТОРІЇ УКРАЇНИ» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В роки незалежності України у всіх вищих навчальних закладах, в тому числі і негуманітарних, почав викладатися курс «Історії України». В його межах розглядаються основні етапи становлення нашої держави, її соціально-економічний, політичний та культурний розвиток. За відповідний час постійно вдосконалюються форми та методи проведення занять з курсу, при цьому велика увага приділяється самостійній роботі студентів, на яку відведено третину годин навчальної програми.

Основна мета самостійної роботи передбачає формування у студентів навичок роботи з джерелами, навчальною та науковою літературою; вміння аналізувати історичні факти, узагальнювати та співставляти матеріал, систематизувати його; робити обґрунтовані висновки; висловлювати власну точку зору на історичні проблеми та дискусійні питання, вміти доводити їх, тощо.

Найбільш широко застосовуються такі форми самостійної роботи студентів, як підготовка до семінарських занять, повідомлень та доповідей; написання рефератів; письмові відповіді на визначені питання, переважно у вигляді схем, планів, таблиць тощо; письмові обґрунтування або спростування окремих положень, що можуть вважатися проблемними (дискусійними); відвідування експозицій Харківського історичного музею з подальшими обговорюваннями та підготовкою звітів.

Для самостійного опрацювання рекомендуються переважно теми або окремі питання, які знайшли достатнє висвітлення в сучасній навчальній та науковій літературі і одночасно потребують самостійного осмислення матеріалу, аналізу фактів, передбачають власні узагальнення та висновки. Отже, великого значення для успішного самостійного вивчення матеріалу набуває література як загальна, так і додаткова з певних проблем курсу. Тому, на початку вивчення дисципліни студентам слід надати перелік навчальної літератури, охарактеризувати особливості видань, зокрема обсяги матеріалу та хронологічні рамки питань, що вивчаються в них. В подальшому,

при вивченні з кожних з тем, студентів слід ознайомлювати із додатковою літературою, переважно останніх років видання. Після отримання певних навичок роботи з історичною літературою, студентам варто запропонувати самостійно визначити, в яких виданнях, на їх думку, більш докладно, цікаво, всебічно і ґрунтовно викладено матеріал для висвітлення питань самостійної роботи.

Кожен студент при вивченні курсу «Історії України» отримує можливість перевірити свої науково-дослідницькі здібності, підготувавши самостійні дослідження з окремих тем, які його найбільше зацікавили. Починати бажано з найпростіших форм — повідомлень та доповідей, які можуть бути як усними, так і письмовими. Більш складною формою самостійних досліджень є підготовка реферату. Саме під час роботи над рефератом студент отримує навички аналізу наукової літератури та отримує досвід наукових досліджень. Тому обов'язковим для реферату повинен бути аналіз використаних джерел та літератури. Основний акцент при роботі над рефератом повинен бути зроблений на аналіз та порівняння історичних фактів, узагальнення матеріалу, висновки з окремих питань та по всій темі.

Отже, для реферату студентам бажано запропонувати теми, які б мали доступну джерельну базу, передбачали порівняння матеріалу, містили б елементи самостійного аналізу та узагальнення; змушували б студентів висловлювати власні думки, доводити свою точку зору, робити самостійні висновки. Безумовно, викладач повинен контролювати самостійну роботу студента, давати своєчасні консультації, зокрема, допомагати підбором джерел та літератури, порекомендувати виділити головні проблеми теми, сформулювати їх тощо.

Певну увагу слід звернути на форми контролю самостійної роботи студентів. Так, на наш погляд для об'єктивної оцінки реферату як самостійного дослідження, глибини опанування матеріалом, рівня з'ясування провідних проблем теми, доцільно запровадити його захист. Захист реферату є логічним продовженням формування у студентів навичок наукових досліджень: вміння виділяти теми провідні проблеми, висловлювати їх, орієнтуватися у викладеному матеріалі, узагальнювати фактичні данні, робити висновки, найголовніше, вміння стисло, але переконливо відповідати поставлені питання, доводити власну точку зору. Особливу увагу слід звернути на активність студентів груп. Бажано із студентів

групи заделігить визначити опонентів та рецензентів відповідної теми, вони повинні ознайомитися із змістом реферату, або розділити всіх студентів на «прибічників» та «опозиціонерів» точок зору автора реферату.

Захист реферату, проведений у формі жвавого обговорення та дискусії не тільки покажить реальний рівень підготовки дослідника та закріпить його знання, але й поширить світогляд слухачів, підвищить інтерес до проблем курсу, сприятиме більш відповідальній підготовці самостійних досліджень, самозатвердженню студентів, їх вмінню спілкуватися з аудиторією, вести наукові дискусії та усвідомленню їх науково-дослідницьких здібностей.

Широкого використання в самостійній роботі студентів в курсі «Історія України» набувають різноманітні види письмових завдань. Найпростішою формою яких, є конспектування матеріалу спеціальної та додаткової літератури, джерел по окремих питань курсу. Між тим, студентів слід націлити на те, що не обсяг конспекту, а стислість, узагальнення та систематизація матеріалу є головним завданням такої роботи. З цією метою, бажано запропонувати студентам різні форми викладення матеріалу (розгорнуті плани, тези, схеми, таблиці тощо). Результати такої роботи повинні перевірятися — обговорюватися в академгрупах на семінарах, щоб кожен студент міг самостійно побачити і зрозуміти свої недоліки та помилки, щоб уникнути їх в подальшій самостійній роботі. Тому слушно, для закріплення певної методики самостійної роботи, при вивченні схожих проблем в різні періоди української історії, давати студентам типові завдання. Наприклад, вивчення селянсько-козацьких повстань кінця 16 ст. та повстань айдамацького руху 18 ст. можна запропонувати по єдиній схемі:

1. Причини повстання.
2. Привід до повстання.
3. Керівники повстання.
4. Русійні сили.
5. Місця головних сутичок.
6. Причини поразки.
7. Значення (результати) повстання.

При перевірці знань фактичного матеріалу студентів, які вони були самостійно, можна використовувати систему тестових завдань. Причому, результати тестів повинні перевіряти самі студенти (перехрестна перевірка). Це буде сприяти підвищенню

відповідальності та дасть можливість перевірити у студентів і ту частину матеріалу, яка не ввійшла до варіанту виконаного ним тесту. Отже, викладачу залишається тільки проконтролювати отримані результати, проаналізувати типові помилки, узагальнити їх, зробити висновки, дати рекомендації.

В останні роки, коли кількість підручників та іншої літератури з історії України значно збільшилась, матеріал, викладений у них торкається різноманітних проблем курсу і тяжіє до розв'язання дискусійних питань, склалися умови для студентів, можливості обґрунтування або спростування певних положень (тез) з історії України.

Зацікавленість студентів викликає порівняння оцінок різних історичних подій та особистостей в радянській та сучасній історіографії. Така форма роботи дає можливість показати студентам, що історична наука є рухомою, багато в чому тенденційною та ідеологічно спрямованою наукою, тому важливо, щоб кожен громадянин мав власну позицію та точку зору як на минуле нашої держави, так і на сучасні події. Хрестоматійним є приклад завдання, коли пропонується з'ясувати роль та місце І.Мазепи в українській історії 18 ст.: він борець за інтереси української державності чи «зрадник», як вважалось в радянські часи, обов'язково довести свою позицію. Основна мета таких завдань — поширення світогляду студентів, формування їх власних поглядів на історію України, їх громадської позиції, вміння аналізувати, формулювати та доводити думки.

Жвавий інтерес у студентів викликає і така форма самостійної роботи, як ознайомлення з експозиціями Харківського історичного музею по історії слобідського регіону, зокрема скіфо-сарматської доби, періоду Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) тощо. Студенти обов'язково готують звіти екскурсій. У звітах зазначається що нового дізналися студенти із матеріалу екскурсій, які знання були закріплені, що із експонатів привернуло їх увагу і чому. Така форма самостійної роботи сприяє перудусім підвищенню рівня ерудиції молоді, активізує інтерес до краєзнавчої історії, виконує виховну функцію.

Отже, при вивченні курсу «Історії України» у вищих навчальних закладах, особливо негуманітарних, де кількість лекційних годин дуже обмежена широко запроваджуються різноманітні методики самостійної роботи студентів, що спрямовані на підвищення інтересу до дисципліни, поліпшенню якості знань, сприяють формуванню навичок самоосвіти та науково-дослідної роботи.